

ARHEOLOŠKI POMEN TOPONIMA *DUNAJ*

FRANC TRUHLAR

Ljubljana

Naselitev Slovenije v arheoloških obdobjih, kakor nam jo predstavljajo *Arheološka najdišča Slovenije*, kaže za posamezna obdobja precejšnje razlike v intenzivnosti naselitve. To daje sklepati na dinamično zgodovinsko dogajanje in na velike premike v strukturi naseljenosti slovenskega prostora. Med obdobja, ki izkazujejo relativno nizko poselitev, sodi tudi latensko obdobje. Ta razlika je očitna zlasti v primerjavi s predidnim halštatskim in latenu sledečim rimskim obdobjem, in kaže, da so se morali Kelti zaradi šibkega poselitvenega potenciala omejiti zgolj na zasedbo pomembnejših ključnih naselbinskih, strateških in železarskih postojank v Sloveniji. Toda realnejša slika naselitve v latenskem obdobju bi se pokazala šele, če bi upoštevali tudi kontinuiteto in dodali keltskemu življu še znaten ostanek staroselcev iz halštatskega obdobja. Ta kontinuiteta se kaže tudi v dejstvu, da izhajajo skoraj vse latenske postojanke že iz predhodnih halštatskih, in da velika večina njih kontinuirajo v rimsko obdobje. S podobno zgodovinsko situacijo se srečujemo tudi v slovanskem obdobju, ko so mogli Slovani v prvem naselitvenem obdobju zasesti le pomembnejše naselbinske in vojaške položaje in so pri tem naleteli na znatne ostanke predslovanskega življa, ki pa je opravil med Slovani pomembno kulturno poslanstvo.

Med latenskodobnimi najdišči Slovenije, ki predstavljajo utrjene postojanke, so tudi najdišča z imenom Dunaj.

ARHEOLOŠKA NAJDIŠČA Z IMENOM DUNAJ V SLOVENIJI

DUNAJ (Jereka, Srednja vas v Bohinju, Radovljica), hrib južno od vasi, halštatsko naselje, ki je živelo očitno še tudi v rimskem in staroslovenskem času. Prvič je tu raziskoval Windischgrätz leta 1888 in 1889, drugič W. Schmid leta 1938 in končno leta 1957 in 1959 NM Lj in GM Kranj. Najstarejše najdeno gradivo sodi v halštatsko obdobje (hiša, ki jo je izkopal Schmid 1937), Windischgrätzove najdbe v latensko in rimsko obdobje (med novci je najstarejši novc vladarice Livije, kovan med leti 14—21, najmlajši pa Valentinijana II.), posa-

mezo pa se omenja tudi zgodnjesrednjeveško gradivo: pasni jeziček v predrti tehniki in železna sekira (tako Gabrovec, AV 6, 1955, 140; vendar gre verjetno za sekiro, ki jo Schmid lokalizira v Bohinjsko Češnjico in stavlja zelo upravičeno — v zgodnje rimsko obdobje). Izkopavanje leta 1959 je pokazalo, da je bila na Dunaju kakor tudi na bližnjem hribu Trebež in na sedlu med njima (»Na kovačnici«) predvsem železarska postojanka.

K halštatski naselitvi Dunaja sodijo očitno trije halštatski grobovi iz časa okoli in po 600 pr. n. š., ki jih je izkopal NM Lj na griču vzhodno od Dunaja, k rimski naselitvi pa štirje rimski grobovi pri Hostnikovem križu (pod Hostnikovo hišo, Jereka 25, parcela 27). Prvi grob z nagrobnikom, CIL III 14354, 19, so našli okoli 1893 pri postavljanju križa, drugega je odkril Schmid 1938, zadnja dva Valič 1959.

Posebej je omeniti še malo depojsko najdbo rimskih novcev (maiorine in centenionali) iz časa od Valentinijana I. do Teodozija I., odkrito v previsu pod vzhodno steno Dunaja na Kocjančičevem travniku.

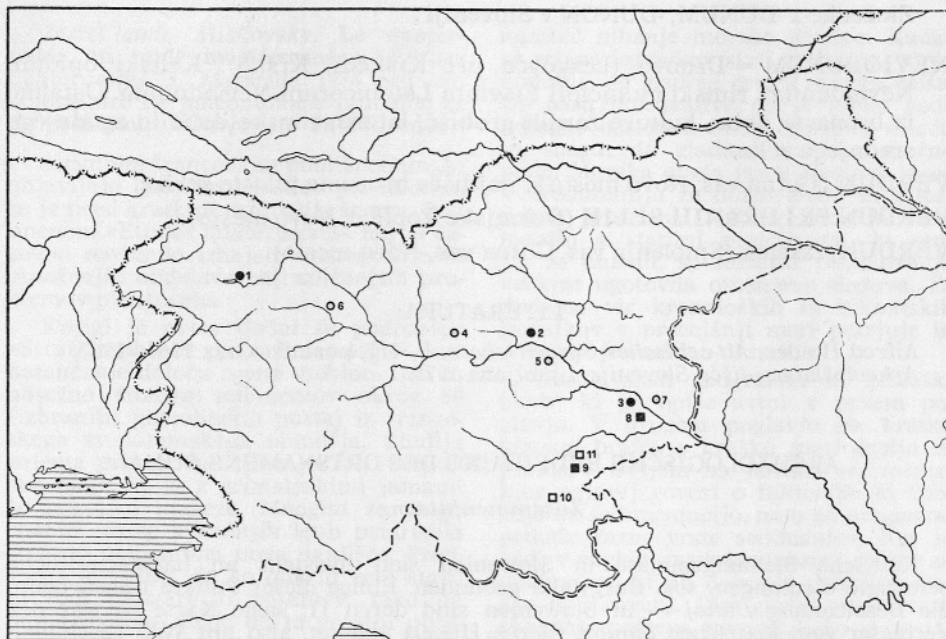
Najdbe hranijo NM Lj, inv. P 3158—3173, 10323—10330, 10154—10163 in R 2718; NM Dunaj, inv. 16064—16079; Joanneum v Gradcu, inv. 7472—7475, in TM Jesenice, inv. 467.

DUNAJ (Trbovlje), Pečnik, IMK 14, 1904, 132, omenja blizu Trbovelj »predzgodovinsko bivališče«, Dnevnik arh. oddelka NM Lj 72 pa na hribu Dunaj severozahodno proti Sv. Planini prazgodovinsko gradišče z dobro vidnimi terasami, jarki in okopi ter južno od tod deset gomil. Dnevnik akcesij NM Lj 10. 8. 1934) ima vpisano pismo o »keltskih« grobiščih pri Lokah.

DUNAJ (Mladovine, Videm-Krško, Krško). Pri zaselku Dunaj (Mladovine, v literaturi tudi »Pri cesti«) je gradišče, v katerem je kot kaže izkopaval v letih 1889—1891 Pečnik. Obseg nasipov je približno 1000 m (Bezljaj, LZ 8, 1888, 564, najdbe, ki jih omenjajo, pa hrani delno NM Lj, inv. P 13065—13070. Iz opisov bi se dalo sklepati, da so razkopavanja zadela poznoneolitsko naselje, odkrila sledi bronastodobne in halštatske poselitve, keltski novce (ki ga omenja Rutar, LMS 1890, 121, in 1891, 196, ter MZK 17, 1891, 139; Pečnik DiS 5, 225), ostanke rimske tvarne kulture (tudi opeke, novce do Valentinijana in, prejkone, tubuluro; prim. Rutar, n. n. m., in Pečnik, IMK 4, 1894, 12), morda celó predmete iz obdobja preseljevanja (orožje, ostroge; prim. Rutar, n. n. m., in F. Orožen, Vojvodina Kranjska [1902] 8). Pripadajoče nekropole ne omenjajo. Zapiske prinašajo Rutar, IMS 1889, 58; MZK 18, 1892, 238, in MAGW 23, 1893 [46]; IMK 6, 1896, 242; Ciperle, Kranjska dežela (1899) 72; Pečnik, IMK 14, 1904, 195; Vojvodina Kranjska (1912) 4 in 8.

Razen naštetih arheoloških najdišč z imenom Dunaj, je poznanih s tem imenom v Sloveniji še nekaj postojank, ki še niso bile arheološko raziskane:

DUNAJ (Češnjice pri Moravčah, Moravče, Ljubljana). Zaselek Dunaj leži jugozahodno od naselja Češnjice pri Moravčah. Sosedni zaselki so: Njive, Požarnica, Groblje, Klen, Grmače, Planina, Podbrdo, Hribce, Rigelj. Prazgodovinska pot Vače—Moravče—Ljubljana. V Moravčah so našli keltski srebrenik (ANSI, str. 193). Jantarska pot ?. Mimo Grmače stara pot iz Moravske kotline v Savsko dolino.

TOPONIM DUNAJ - ● arheološko najdišče: 1 Jereka 2 Trbovlje 3 Videm - Krško, ○ arheološko neraziskano: 4 Čeljnica pri Moravčah 5 Močilno 6 Bukovščica 7 Pleterje (Videm - Krško)
ZLOŽENKE Z -DUNUM - ■ arheološko najdišče: 8 Drnovo (Nevidunum) 9 Verdun (Gotna vas), □ arheološko neraziskano: 10 Verdun pri Uršnih selih 11 Verdun (Smolenja vas)

DUNAJ (Močilno, Radeče, Trbovlje). Zaselek Dunaj leži nad dolino Sopote, južno od naselja Žebnik, na katerem so našli halštatske grobove (ANSI, str. 266). Postojanka leži ob prazgodovinsko-antični poti Ljubljana—Litija—Radeče, z odcepom proti Zidanemu mostu in v dolino Mirne. V bližnjih Radečah s prazgodovinsko-rimskim najdiščem domnevajo trgovsko pristanišče ob cesti Celeia—Nevidunum in z rimskim mostom čez Savo.

DUNAJ (Bukovščica, Selca, Kranj). Zaselek Dunaj leži na Dunajskem hribu (575 m), v območju naselja Bukovščica, kjer stoji cerkev sv. Klemena z romansko osnovo. Pripadajoči zaselki so: Laško, pod Laškim vrhom, Kras, Hrib in Plana. Okoliške vzpetine: Senožet (630 m), Laški vrh (740 m), Pleče (810 m), Špičasti hrib (835 m), Hrastnik (802 m), Sv. Mohor (948 m). Lega kraja v bližini pomembnejših halštatskih postojank Kranja in Škofje Loke, starih poti in starega železarskega področja, dalje patrocini in toponimi opozarjajo na tem območju na prazgodovinsko, verjetno halštatsko postojanko, ki bi utegnila biti naseljena tudi v latenskem in rimskem obdobju.

DUNAJ (Pleterje, Videm-Krško, Krško). Zaselek leži v naselbinsko, komunikacijsko in strateško pomembnem območju sotočja Save, Krke in Sotle, vzhodno od latenskodobnega kompleksa Libna—Stara vas, ki je bil močneje obljuden v halštatskem in antičnem obdobju, in severno od latenske aglomeracije Dobova—Čatež—Brežice ter v bližini stare obsoteljske ceste, ki je vodila iz tega območja proti Ptujju in Mariboru.

Zložanke z -DUNUM, -DUNON v Sloveniji :

NEVIODUNUM = Drnovo (Leskovec pri Krškem, Krško). Keltski opidum Neviodunum, rimski municipij Flaviium Latobicorum Neviodunum. Ostaline iz bronaste dobe, kulture žarnih grobišč, latena, rimske dobe in zgodnjega srednjega veka.

VERDUN (Gotna vas, Novo mesto) : najdišče bronaste tulaste sekire.

VERDUN PRI URŠNIH SELIH (Dolenjske Toplice, Novo mesto).

VERDUN, zaselek (Smolenja vas, Gotna vas, Novo mesto).

LITERATURA:

Alfred Holder, *Alt-celtischer Sprachschatz*, I—III, ponatis: Graz 1961—1962.
Arheološka najdišča Slovenije, Ljubljana 1975.

ARCHAOLOGISCHE BEDEUTUNG DES ORTSNAMENS *DUNAJ*

Zusammenfassung

Keltische Siedlungspunkte in Slowenien sind meistens an hallstattzeitliche befestigte Siedlungen, sog. Burgwälle gebunden. Einige dieser Punkte tragen heute die Bezeichnung *Dunaj* — in Slowenien sind deren 11, siehe Karte — was der Verfasser vom keltischen *dunum* (*dun* = Hügel) ableitet, also mit Wall geschützte Festung. Die Namenskontinuität wäre umso weniger verwunderlich, da Holder im europäischen (zumeist natürlich gallischen) Raum über 130 *dunum*-Komposita vorlegt.